

GRUPURILE FAMILIALE - TRADIȚIE ȘI VALORIFICARE. ABORDARE SOCIOLOGICĂ

TUDOR COLAC

Secolul douăzeci a intervenit cu noi tendințe în evoluția diferitelor discipline științifice, cu deosebire a celor înrudite ca domenii de cercetare. În special este de remarcat aprofundarea temeinică a propriei sfere de investigare într-un domeniu și, pe de altă parte, tendința de integrare, impusă de necesitatea unor noi metode de lucru, determinată de nevoia schimburilor de idei, a difuziunii și raporturilor de filiație. Evident, acumularea de informații, fie acestea cât de bogate și de sintetice, din oricare domeniu de cercetare, privită singular, nu este suficientă pentru studierea complexă a fenomenelor, pentru a oferi o imagine de ansamblu a acestora. Doar prin colaborarea diferitelor discipline științifice, care să îmbine perspectiva sincronică și cea diacronică, poate fi dezvăluită conexiunea dintre fapte, fenomene și procese. O astfel de cercetare își află izvorul real în interdependența reciprocă a acestora, fiindcă granițele părților componente ale întregului, în condiționarea reciprocă a acestora, se deplasează neîncetat, astfel că "științele sînt întotdeauna *deschise* în mod indefinit"¹.

Știința, care prin însăși vastitatea domeniului de cercetare are un caracter esențial sintetic, în măsura în care își propune să ofere o imagine sintetică despre specificul civilizației și culturii unui popor, despre dinamica evoluției acestora, despre originalitatea lor în contextul universalității - *etnologia* își asumă un rol integrator al informațiilor geografice, istorice, demografice, sociologice, folclorice, etnografice, antropologice, lingvistice, arheologice și nu numai. Încă în anul 1945 apărea la București lucrarea *Cercetarea monografică a familiei*, de Xenia Costa-Foru, studiu unic prin tematica și importanța sa, în care este evidentă sinteza sociologică-istorică-demografică și etno-folclorică, desăvîrșind ca ampoare o imagine sincronică a faptelor. Spre regret, ulterior aceste dimensiuni nu au mai fost continuate în alte cercetări,

---

¹ Jean Piaget, *Dimensiuni interdisciplinare ale psihologiei*, București, 1972, p. 33.

lucru inexplicabil dacă ne referim mai ales la domeniul investigat - familia ca celulă principală a societății.

Vom constata în acest context, că cecetarea interdisciplinară - în accepția ei cea mai accesibilă - presupune valorificarea de către un anumit specialist sau de către o anumită disciplină științifică a unor informații, metode și tehnici de lucru puse la dispoziție de alte discipline științifice, îndeosebi de cele înrudite sau apropiate ca domeniu de cercetare. Sînt destul de numeroase lucrările care constituie dovezi certe ale interesului permanent manifestat pentru colaborarea interdisciplinară în cadrul cercetării culturii populare. Printre cele mai reprezentative personalități pot fi numiți B. P. Hașdeu, N. Iorga, S. Mehedinți, O. Densușianu, H. H. Stahl, D. Gusti, S. Fl. Marian, A. Fochi și mulți alții.

Am găsit de cuviință să atragem atenția chiar sumar asupra unora dintre aceste aspecte pe care le implică cercetarea interdisciplinară întrucît în funcție de ele considerăm să ne orientăm mai lesne în studierea fenomenului ce ne preocupă - grupurile artistice familiale generatoare și păstrătoare de spiritualitate populară. Indiscutabil, marea diversitate tipologică² a creativității în familie este o dovadă a virtuților etnice și a zestrei culturale pe care ni le transmite satul românesc de-a lungul veacurilor, prin contribuția tuturor generațiilor ce s-au perindat, zestre ce include un inestimabil patrimoniu național, care a jucat un rol excepțional în întreaga noastră existență istorică și socială.

Un sondaj sociologic întreprins de autor în cadrul Centrului Național de Creație Populară din Chișinău în anul 1981, a depistat 519 grupuri artistice de familie sau asociații dinastice neformale cu o pronunțată valoare etnoculturală. Pe parcursul ultimelor două decenii acestea sînt antrenate în diverse acțiuni cultural-artistice: treceri în revistă, concursuri, festivaluri, expoziții, serbări cîmpenești etc. care culminază cu un Festival Internațional al Familiei "Tezaur" în cadrul CIOFF - UNESCO la Chișinău. Rezultatele sondajului ne-au permis să concluzionăm că familia contemporană, ca unitate-nucleu a societății, concomitent cu funcțiile sale economice, a devenit și mediu propice de realizare a capacităților de creație ale personalității, de contacte și schimb de valori spirituale, cu fondul culturii tradiționale, asigurînd un proces continuu de căutări și inovații.

În anii 1995-1996, am efectuat un studiu-anchetă în scopul identificării celor mai dotate cu har artistic grupuri de familie și elaborării unor mijloace adecvate de susținere și promovare a creativității și valorilor familiale, elucidării rolului instituțiilor culturale și de învățămînt

---

² Tudor Colac, *Unele aspecte ale creativității artistice în familie*, în "Revista de etnologie", Chișinău, 1955, nr. 1, pp. 132-134.

artistic în acest sens și lansării unui program de stat de susținere și ocrotire a familiilor dotate. Ancheta, prea voluminoasă pentru a fi anexată integral în aceste consemnări, a fost adresată unui număr de 330 subiecți-familii recunoscute în Republica Moldova drept grupuri artistice dotate, ce constituie exemple ca vetre ale creativității și ale spiritualității populare. Chestionarul a fost completat de ambii părinți și de toți membrii adulți ai grupului familial, solicitându-se astfel și un efort colectiv de reevaluare a problematicii în cauză. Exprimăm și pe această cale recunoștința noastră unor formațiuni familiale din care fac parte bune, părinți, feciori și fiice, nepoți și strănepoți, care împreună cu rudele de alte grade alcătuiesc formații de muzică, obiceiuri, dans etc., practică diverse meșteșuguri cum ar fi olăritul, țesutul covoarelor, broderia, prelucrarea lemnului sau a pietrei, împletitul în lozie sau paie și multe altele³.

Concomitent am lansat și un al doilea chestionar-interviu, adresat organelor publice ale administrației, în special primăriilor din localitățile de reședință ale familiilor ce ne interesează, în scopul verificării unor răspunsuri și opinii acumulate în cadrul primei anchete și aflării răspunsului la întrebarea: *ce ar putea întreprinde în continuare organele administrării publice locale pentru a valoriza la justa sa menire potențialul familiei spre binele societății?*

Primul grupaj de întrebări cu referință directă la procesul de creativitate în familie urmărește definirea profilului etnocultural al formațiilor chestionate. La întrebarea, *prin ce însușiri și calități o familie poate deveni exponentă și păstrătoare de cultură a neamului*, am înregistrat următoarele definiții și respectiv, expresii valorice în procente:

- Cunoașterea și valorificarea tezaurului spiritual (11%);
- Respectarea autenticului și ineditului în domeniul său (21,5%);
- Îmbinarea armonioasă a tradiției și inovației (12,76%);
- Valorizarea unor forme și tehnici preluate de la părinți (22,60%);
- Transmiterea moștenirii culturale copiilor, nepoților (24,14%).

Cunoașterea, culegerea și valorificarea repertoriului au făcut obiectul unor preocupări sistematice ale folcloristicii încă de la începuturile sale. *Ce particularități trebuie să aibă repertoriul unui grup familial pentru a fi considerat drept marca identității?* - sub aspect conceptual răspunsurile în acest context ar putea constitui piatra de temelie a existenței acestor formații. Remarcăm pledoaria pentru

---

³ Tudor Colac, *Grupurile de familie; spre rădăcinile istorice ale culturii populare*, în "Revista de etnologie", Chișinău, 1996, nr. 2, pp. 87-89.

însemnele etnice de origine, caracteristicile locale și integrarea în tradiție, precum și specificul zonal:

- Să exprime clar însemnele culturii naționale (16,29%);
- Să reprezinte specifiul etnic de origine (24,17%);
- Să corespundă caracteristicilor locale fără excepție (33,21%);
- Să se încadreze criteriilor de gen-stil-zonă (29,76%);
- Să se integreze faptului etnofolcloric în tradiție (37,11%);
- Creativitatea se desfășoară în temeiul unei înalte îndatoriri patriotice (1,87%);
- Creația populară să servească model de comportament interpersonal și inter-grup în familie (11,28%);
- Folosirea folclorului ca element formativ al omului contemporan (6,37%);
- Să exprime fenomenele artistice într-o viziune unitară de ansamblu (3,42%).

Grupurile artistice de familie își au declarate anumite obiective esențiale, spre care se orientează în activitatea lor, după cum urmează:

- Cunoașterea fundamentală a fenomenului etnofolcloric (38,61%);
- Creativitatea gradată după necesități și planificată în timp (0%);
- Îmbunătățirea și diversificarea acțiunilor de promovare și stimulare (27,29%);
- Mai buna afirmare a rezultatelor acestora (21,14%);
- Stabilirea raportului dintre folclorul nativ și artizanal, de concert (17,54%);
- Instituționalizarea formațiilor de familie semiprofesioniste (34,29%);
- Acordarea titlurilor onorifice de stat (2,64%);
- Asigurarea unui cadru larg de manifestare a talentului (47,18%);
- Exigența sporită față de nivelul valorii artistice a produsului de artă (32,31%).

Una din modalitățile de manifestare a graiului viu și anume tradiția povestitului în mediul familial este dintre cele mai vechi. Anume, în familie, copilul ținut în brațe, dat huța pe picioarele bunelului sau în leagăn aude primele basme cu Feți-Frumoși, Ilene Cosînzene, Voievozi și Împărați.

Primele imagini despre ce e bine și ce e rău, despre hărnicia muncii, dragoste de țară și neam, copilul și le face prin intermediul povestitului, astfel deprinzînd și graiul neoaș românesc, limba vorbită. Nu este întîmplător, deci, că printre răspunsurile la întrebarea, *în ce domeniu*

se manifestă mai pregnant buneii și străbuneii cu referință la actul transmiterii moștenirii spirituale generației în creștere, pe prima poziție ca importanță este situat povestitul:

- Povestitul (1);
- Descîntecul (9);
- Ocupații tradiționale (3);
- Meșteșuguri artistice (4);
- Cîntecul de leagăn (2);
- Colinda (8);
- Obiceiuri de calendar (7);
- Obiceiuri de familie (5);
- Credința religioasă (6);
- Alte răspunsuri (10).

Familiilor chestionate li s-au propus să desemneze modelul generator de exemplu din mai multe grupuri familiale cunoscute prin calități artistice de excepție. După părerile unanime acestea ar fi: Botgros din Bădicu Moldovenesc-Cahul, Negură din Nisporeni, Petreuş și Florea din Maramureș, Acriș din Pelinei-Cahul, Osoianu din Horești-Fălești, Oprea din Gălești, Secieru din Chișinău.

Nu vom exagera cu nimic afirmînd că știința culegerii și studierii folclorului - folcloristica - s-a născut și s-a dezvoltat sub semnul dezbaterii în jurul problemelor tradiției și autenticului. Și astăzi aceste probleme constituie o preocupare fundamentală pentru domeniul cercetării culturii populare, care angajează toate cunoștințele noastre de istorie, teorie și metodă privitoare la folclor și etnografie. Dezbaterile cuprind și azi implicații de natură procesuală, istorică și sociologică, privind proveniența, apariția și evoluția variantelor sau implicații de fenomenologie estetică, cu privire la stilul, mesajul, conținutul și forma, adică structura textelor culese. Conform opiniilor grupurilor de familie chestionate, *tradiție* înseamnă:

- Moștenirea și însușirea creatoare de valori făurite pînă la noi (57,21%);
- Cultivarea statornică a valorilor înalte (9,73%);
- Promovarea creatoare a autenticului în produsele de caracter utilitar-artistice (6,19%);
- Continuitatea trăsăturilor locale caracteristice (36,18%);
- Contracurarea și respingerea prostului gust (24,13%);
- Maximă obiectivitate în culegerea și valorificarea folclorului (18,37%);
- Respectarea purității și integrității creației native (21,14%);
- Neadmiterea redactării faptelor de folclor trecute din oralitate în scris (32,71%).

Se poate afirma că în repertoriul practicat de grupurile familiale *autenticul* e mai ales obiectul unei judecăți de existență, vizînd cadrul societății tradiționale și al normelor ei de cod și limbaj:

- Autentic este ceea ce corespunde realității și se identifică cu ea (16,19 %);
- Ceea ce se înscrie în legile de bază ale creației și circulației folclorice (29,67 %);
- Autenticul are caracter istoric, se adjudecă concret de la caz la caz (21,92%);
- Este investit cu atributele nobile ale creației clasice (15,71%);
- Se înscrie ca expresie adecvată corespunzătoare condițiilor obiectiv-istorice și estetice de gen-stil-zonă (27,43%);
- Mă bizui pe propriul gust, intuiție, bunul simț, pe orientarea empirică, după placul meu (4,55%);
- Cunoașterea raporturilor complexe între cultura populară tradițională și cultura contemporană (2,77%).

În același context subiecții chestionați sînt de părerea că valorificarea corectă a creației populare și rămînera în tradiția locală presupun:

- Stăpînirea profundă a noțiunilor cu care operăm (18,34%);
- Cunoașterea realității socio-culturale în care acționăm (15,21%);
- Conștientizarea scopurilor în care manipulăm faptele de folclor (11,34%);
- Stabilirea contextelor unor eventualități etnofolclorice tipice (13,98 %);
- Determinarea mediilor desfășurării proceselor de translatăre din cultura tradițională în cea contemporană (14,17%);
- Prognozarea consecințelor mutațiilor funcționale asupra structurii și semnificației faptelor de folclor azi (1,28%);
- Reconsiderarea conceptului de anonim în condițiile unei puternice personalizări a artistului popular (27,71%);
- Valorificarea folclorului trebuie înțeleasă în dezvoltarea dialectică a fenomenului (19,28%);
- Perfecționarea metodologiei exprimării creației artistice populare în diferitele compartimente ale actului de cultură contemporană (6,38%).
- Iată doar unele dintre opiniile de largă circulație în mediul familial investigat în legătură cu problematica mai sus abordată:
- Folclorul și arta populară pot fi autentice doar "brute", "neprelucrate" (47,17 %);

- Creația populară este expresia unei civilizații care și-a trăit traiul (3,29%);
- Mutatiile din perioada tranziției conduc la dispariția folclorului și artei populare (24,32%);
- Să depozităm în muzee tot ce se mai găsește pe teren... (18,46%);
- Interpreții, artizanii trebuie constrânși să nu se îndepărteze de "izvor" (8,29%);
- Sînt necesare criterii de selecție la nivelul exigențelor (6,41%);
- Este obligatoriu un sistem de instructaj special (4,29%);
- Producerea numai a prototipurilor avizate de experți (5,74%);
- Facilitarea condițiilor de concurență, singura capabilă să ducă la eliminarea reală a falsurilor (36,21%);
- Cele de mai sus ar fi doar prejudecăți (2,13%).

Mai mulți corespondenți își exprimă opinia, dar și îngrijorarea, subliniind că în timpurile din urmă, valorificării tradiției populare i s-a substituit spectacolul de "performanță", care pe alocuri absoarbe toate preocupările. Astfel, sub masca folclorului publicului i se oferă creații hibride, îndepărtate de specificul zonal-local și chiar național, frizînd lipsa de gust și confuzia tematică:

- Transpunerea scenică a unui fapt de folclor constituie un act de creație (18,47%);
- Mutatiile funcționale "de la obicei la spectacol" au drept vital (16,78%);
- Valorificarea scenică e un non sens dacă nu se finalizează în noi valori (19,28%);
- Mutatia funcțională presupune adaptarea creației populare la "regulile" artei scenice (14,17%);
- Fondurile de folclor nu sînt un izvor de creație, ci un instrument de lucru (8,19%);
- Ea angajează toate cunoștințele noastre de istorie, teorie și metodă privitoare la folclor și etnografie (13,18%);
- Spectacolul scenic este prima condiție de dispariție a folclorului (43,81%).

Următoarele trei întrebări din chestionar vin să demonstreze prin răspunsurile obținute, că grupurile de familie sînt conștiente de pericolul ce amenință cultura populară prin diminuarea valorii artistice a complexului sincretic:

Care credeți că sînt principalii factori ai degradării creației populare?

- Nivelarea trăsăturilor stilistice zonale (44,71%);

- Tendința nocivă a unor "vedete" de a contraface pînă la vulgaritate folclorul (36,19%);
- Alterarea trăsăturilor sale fundamentale (28,46%);
- Schimbarea funcționalității și modului său de existență (24,17%);
- Vulgarizarea fondului emoțional al creației populare (16,29%);
- Neglijarea autenticității și caracterelor sale specifice (39,14%);
- Accentuarea laturii cantitative, a spectacolului gratuit (31,23%);
- Tratarea nediferențiată și necompetentă a aspectelor etnofolclorice (34,12%);
- Necunoașterea realității etnografice contemporane (41,28%);
- Ideea de performanță, concurs, competiție în cadrul festivalurilor (56,71%).

După părerea dvs., ce afectează cel mai mult specificul local-zonal?

- Denaturarea structurii funcționale, a ornamentului și cromaticii (41,32%);
- Tendința de a se copia parțial sau în totalitate unele categorii de piese din alte zone etnografice (38,17%);
- Tendința de promovare a coloritului strident, impropriu categoriei respective (58,63%);
- Tendința de a introduce în repertoriul de produse locale forme străine stilului și caracterului specific tradițional (43,16%);
- Devierile în contextul mediului cultural transnațional (18,29%);
- Împrumutul de forme în cadrul seminarelor organizate (23,61%);
- Multiplicarea repertoriului prin culegeri (19,39%);
- Emisiunile radio și TV., discurile, casetele difuzate în mase (17,31%);
- Comenzile speciale din partea formațiilor, muzeelor etc. (9,61%);
- Alt răspuns (11,62%).

Sînteți de acord că orientarea spre alte zone culturale extrafolclorice ar avea consecințe nefaste, de tipul:

- Imprimă creației un aspect eterogen cu impresie de rebut artistic (35,64%);
- Contribuie la răspîndirea modei unor elaborate hibride alcătuite din șabloane pseudofolclorice (48,39%);

- Influența artei culte, a noilor forme și procedee sărăcește creația populară (7,12%);
- Diletanții abuzează de libertatea de creație oferită de folclor (13,81%);
- Majoritatea intervențiilor artificiale se datorează soliștilor profesioniști (63,81%);
- Folclorul nou nu circulă prin viu grai, ci prin tipărituri, radio, televiziune (56,38%);
- Apariția de fapte pseudo-folclorice în repertoriul modelelor socio-culturale moderne (34,11%);
- Transpunerea tale-quate, simplă copiere (24,17%);
- Acceptarea tacită a nonvalorilor (51,16%);
- Exigențele scăzute față de valorile noastre stilistice (36,83%);
- Prostul gust care proliferază în mediul de viață (învățămînt, familie, comerț, reclamă, prezentare etc) (44,96%);
- Alte consecințe (6,12%).

De mai mulți ani specialiștii Centrului Național de Creație Populară Chișinău sprijină desfășurarea în teritoriu și la sediu a colocviului anti-kitsch, care întrunește specialiști din instituțiile de cultură de la sate și savanți din structurile academice. Cu atît mai curioși am fost să aflăm opiniile membrilor formațiilor artistice de familie în legătură cu acest fenomen nefast:

Noțiunea de kitsch presupune, după părerea Dvs.:

- Fals, falsificare, fabricat, surogat (38,17%);
- Non-autenticul (31,12%);
- Artă de prost gust, pseudo-artă (28,19%);
- Piesă artistică de proastă calitate (76,12%);
- Reproducerea sau copierea pe scară industrială a unor opere artistice (67,84%);
- Multiplicarea și valorificarea pe scară industrială a unor opere artistice (63,31%);
- Aglomerarea stridentelor cromatice (58,34%);
- False senzații în postura unui delincvent "cinstit" (44,27%);
- Fenomen pervertit al gustului artistic (29,12%);
- Snobismul, apetitul pentru lustrul exterior și improvizație de prost gust (26,32%).

Premizele afirmării kitsch-ului sînt:

- Imixtiunea superficială și vizibilă din lipsa de cunoaștere (41,73%);
- Contrafacerea cărturărească, meșteșugită, adîncă și ascunsă (42,87%);

- Intenția de a prezenta falsul drept adevărat, existent în realitatea obiectivă (36,21%);
- Caracterul de interes turistic al producției artisanale (66,23%);
- Tendința de a favoriza înlăturarea specificului local-zonal (39,11%);
- Cortegiul zgomotos al modelor, mimetismul stilistic (27,19%);
- Ignorarea valențelor generatoare de civilizație ale propriilor tradiții (68,34%);
- Ridiculizarea involuntară sau voită a specificului național (41,61%);
- Nerespectarea domeniilor unui gen de artă;
- Gustul îndoielnic și spontan estetic al cumpărătorului (29,87%);
- Mentalitatea arbitrară despre arta populară (27,43%);
- Tentativa beneficiarilor străini (39,18%).
- *Kitsch-ul coexistă alături de valorile autentice. Cum explicați acest fenomen caracteristic creației contemporane?*
- Este promovat de preinși "aristocrați" autohtoni, străini de sensibilitatea populară (45,18%);
- Pasișă grăbită, contrafacerea, improvizatia, stridența agresivă, trivialitatea, sentimentalismul ieftin, zelul semidoct, impostura rentabilă - satisfac amatorii de suveniruri ieftine (62,71%);
- Deplasarea frumosului artistic în câmpul naturii constituie o inadecvare estetică (19,67%);
- Se afirmă intens în plan local în atelierile de profil decorativ (46,18%);
- Este o tendință a sâteanului de a fi admirat vizual, public, printr-o îngroșare senzorială exagerată, nestăvilă (41,27%);
- Expresia tolerată a motivelor abundent florale și a orgiei motivelor naturaliste (34,13%);
- Artă tradițională este mai frumoasă și mai căutată, dar este mai dificilă la execuție (27,81%);
- Cumpărătorii preferă arta "surpriză" pe care o pot face și copiii (32,84%);
- Lucrările realizate după șabloane cu gospodine și amănți, actrițe goale, indieni și evocări "istorice" sînt exotice și suscită interes (47,13%);
- Inovația în raport cu tradiția produce o notă de efect dulceag-vulgar prin forme bizare și imitație (27,16%);
- Este o artă destinată publicului necultivat din străinătate și de la noi (38,17%);

- Multe culegeri tipărite și colecții, lucrări aparte conțin contrafaceri, atestă greșeli de formă, confuzii în exprimare, lipsă de unitate stilistică, valoare artistică scăzută (5,26%);
- Pătrunderea unor nonvalori urbane în modelele socio-culturale tradiționale (7,31%);
- Contrafacerea modelelor populare și aparenta ușurință a imitațiilor oferă iluzia continuității artei populare (12,61%);
- Critica de specialitate și mass-media sînt loiale denaturărilor, vulgarizării, poluării culturii populare (73,18%).

Pentru munca de promovare a creației populare prin intermediul instituțiilor și formațiilor respective este necesară organizarea ei într-o viziune de ansamblu, fiind perfecționată metodologia exprimării artistice populare în diferite compartimente ale actului de cultură contemporană.

Ce părere au grupurile de familie despre rolul îndrumării metodice a instituțiilor cultural-educative în domeniul creației artistice? Iată răspunsurile:

- Creatorul popular nu trebuie instruit, școlit (83,22%);
- Instruire înseamnă o intervenție brutală în creativitate;
- Este necesară orientarea consecventă la nivel de familie (9,11%);
- Accept îndrumarea competentă de specialiști-etnografi (36,19%);
- Să promoveze continuitatea și integrarea prin tradiție în contemporaneitate (24,64%);
- Să se asigure cadrul cel mai adecvat pentru manifestarea plenară a talentului de creator (61,82%);
- Sînt pentru o îndrumare-cadru eficientă de la confecționare la desfacere și utilizarea produselor de artă populară (32,0%);
- Actualmente lipsesc astfel de specialiști la nivel de județ, raion, comună, sat, instituție de cultură (54,18%);
- Sfidarea valorilor naționale, dezinteresul pentru rentabilitatea de perspectivă (29,18%);
- Absența unei atare îndrumări la sate în domeniul culturii populare (88,27%);
- Nu se urmărește efectul educativ al creației populare în rîndul maselor (17,32%).

În ultimul timp comunicarea interumană la nivel de familie și localitate a suferit o serie de schimbări în manifestările fundamentale și în contextul etnofolcloric respectiv. Astfel, chestionații califică drept relații ce se mai mențin încă *tradițional* la nuntă și înmormîntare, la Crăciun, Anul Nou și la Paști. *S-au restrîns* relațiile de la Botez și Cumătrie. Se consideră drept *relații dispărute* cele caracteristice pentru Clacă și Sezătoare.

Autorii răspunsurilor concluzionează că fenomenele social-economice proprii perioadei de tranziție afectează coeziunea generațiilor și, în special, statutul spiritual al familiei după cum urmează: în mare măsură (86,14%); în oarecare măsură (16,22%); deloc (7,18%); nu știu (3,24%).

Evoluția valorilor familiale ale tranziției, se pare, se află sub un mare semn de întrebare, dacă nu de nedumerire:

- Se înregistrează prăbușirea valorică a reperelor societății și ale familiei în special (73,64%);
- Scade aspirația pentru cultură, carte și școală (43,11%);
- Persistă decizia păgubitoare pentru interesele naționale de a emigra pentru a se realiza uman și profesional (36,18%);
- Este limitată comunicarea prin restrângerea vizitelor reciproce, a trăirii în colectivul familiei a unor evenimente, datorită factorului economic (69,12%);
- Conturarea tendinței unei mai mari elasticități, flexibilități în decizii (18,32%);
- Are loc conformarea modelului general cultural-normativ (8,92%);
- Forțele de regenerare, redefinire, redimensionare, reconsiderare a familiei încă nu s-au declanșat (69,18%).

Optimiști fiind ca toți românii și în acest context, ne întrebăm dacă, eventual, perioada de tranziție implementează cumva și modele culturale noi la nivel de familie și colectivitate? Notăm un câștig de cauză doar în răspunsul la prima întrebare:

- S-a impus modelul exprimării sincere, deschise (66,18%);
- Asistăm la formarea unor curente artistice de divertisment supranaționale (23,18%);
- Copleșește tentația decorativității (15,62%);
- Societatea noastră imită modelele deja învechite peste ocean (29,14%);
- Predomină caracterul accentuat spectacular în toate domeniile (19,92%);
- Se înrădăcinează gustul paleo-modern (8,19%);
- Se răspîndește modelul occidental preponderent consumatorist (12,84%);
- "Folclorizarea excesivă a societății împiedică intrarea noastră în Europa..." (1,28%);
- Altă opinie (2,16%).

Următoarele patru întrebări ale chestionarului vizează domenii concrete practicate de membrii formațiilor de familie cu unele pronunțări asupra fenomenelor caracteristice respective. Am selectat cele mai

semnificative răspunsuri fără a le traduce în formule matematice, dat fiind multitudinea lor tematică și fără a le situa într-o ordine ierarhică a importanței.

Muzică populară

- Răspîndirea ansamblurilor lăutărești de un "profesionism naiv" și spontan;
- Copioasa influență a muzicii țigănești în detrimentul tarafului țărănesc;
- Împrumuturi de șabloane oltenesti, bănățene, "balcanice" eteroclite cu soluții artistice facile;
- Creația contemporană se referă la cîntecul propriu-zis și la strigătura de joc;
- Poeții "populari" plăsmuiesc caricaturi prezentate drept folclor autentic;
- Se bătătorește calea facilă a însușirii repertoriului de la radio și televiziune;
- Se imită felul de a cînta al soliștilor renumiți;
- Tarafurile împrumută piese concertante de largă circulație;
- Soliștii vocali iau melodii instrumentale de joc cărora le "lipesc" versuri vulgare plăsmuite de ei înșiși;
- Este răspîndită moda potpuriurilor și a suitelor de melodii;
- Sînt însăilate deseori piese de obîrșii și genuri diferite;
- Acompaniamentul sofisticat, academic îndepărtează cîntecul de autentic;
- În aranjamentele muzicale se folosesc contra-melodii sau pasaje de legătură străine de esența melosului popular;
- Se întîlnesc componente defectuoase ale tarafului (din trei acordeoane, două baiane, patru saxofoane, o drîmbă și o vioară etc);
- Nu sînt valorificate suficient instrumentele specifice zonei, care dau o netăgăduită culoare locală.

Dansul folcloric

- Nu se culeg dansuri autentice locale;
- Se împrumută reciproc aceleași forme-suite;
- Publicul neinformați este tentat să aplaude "performanțe" scenice de virtuozitate ieftină;
- Influențe ale baletului academic cu poze grațioase și finalul furtunos...;
- Necesitatea revitalizării horei satului și altor obiceiuri populare în forme autentice;
- Necesitatea resituării echipelor sătești la nivelul tradiției locale;

- Înființarea unor centre de cultivare liberă a dansului popular fără pretenții scenice, ai domăniștilor;
- Revizuirea concepției și metodei de lucru în specialitate.

Costumul popular

- Costumul popular este cartea de vizită a neamului;
- Trebuie să întrunească trăsăturile reprezentative ale localității;
- Nu mai este purtat la sărbători de săteni;
- Doar artiștii amatori îl îmbracă pe scenă;
- Nu există un costum popular purtat în familie și altul îmbrăcat în scenă;
- Exuberanța culorilor este țipătoare;
- Influențe ale etniilor din zonele limitrofe;
- Costume autentice sînt doar la muzeu.

Meșteșugurile artistice

- Alcătuiesc un mod specific de viață al colectivităților respective;
- Semnificația sensurilor și scopurilor acestora în contemporaneitate nu se discută;
- Poartă un caracter de interes comercial-turistic;
- Aprovizionarea cu materie primă în condiții prioritare avantajoase;
- Necesitatea avizării artistice a produselor artizanale;
- Meșterul popular nu este ocrotit de lege.

Marea majoritate a grupurilor de familie chestionate se bucură de popularitate în mediu socio-cultural și suscită un interes permanent din partea convivilor. În ultimii trei ani ele au fost prezente la mai multe manifestări din localitatea de reședință, cum ar fi: cumătrii (8,19%), nunți (64,82%), zile de naștere (38,91%), concerte la grădiniță (21,19%), spectacole la școală (14,22%), hora satului (34,17%), spectacole de revelion (52,47%), sărbătoarea roadei (18,11%), altele (11,82%). În anul trecut aceste formații au participat și la manifestări zonale și de interes național: sărbători, expoziții, târguri (49,16%), spectacole tematice (21,15%), treceri în revistă, concursuri, festivaluri (38,19%).

Este remarcabilă și semnificația participării lor la aceste manifestări, în special la festivaluri, care constituie, în ordinea selectării răspunsurilor:

- Prilej de cunoaștere și afirmare a patrimoniului civilizației populare din zonă;
- Demonstrarea stilurilor locale inconfundabile;
- Valorificarea în continuare a zestrei folclorice strămoșești;
- A admira multiplele forme de manifestare ale culturii noastre populare, a bogăției și varietății folclorului românesc;
- Participarea la festival înseamnă a ne afirma identitatea;

- Un festival folcloric exclude ideea de performanță, concurs, competiție - semne ale degradării.

În limita pe care ne-o oferă spațiul am dori să cunoașteți și părerile membrilor grupurilor de familie, chestionate în legătură cu disputa veșnică dintre autodidacți și cei școliți. Pledoariile în favoarea culturii populare ne apar cu atât mai convingătoare cu cât provin din surse de sorginte folclorică:

A fi autodidact înseamnă:

- A însuși prin forțe proprii o artă, o meserie (31,74%);
- A nu beneficia de ajutorul unui profesor (27,18%);
- A urma școala bunelor, părinților, familiei (74,29%);
- A face concurență celor cu diplome din învățământ (61,37%);
- A poseda o serie de cunoștințe de nivel mai ridicat decât cei școliți (84,12%).

Profesionalismul în accepția Dvs. este:

- Arta, meseria, îndeletnicirea din care trăiește cineva (79,14%);
- Ocupația cu caracter permanent exercitată în baza unei calificări (38,87%);
- Demonstrația publică a principiilor, convingerilor, vocației (44,27%);
- Totalitatea secretelor pregătirii și practicii artistice (59,42%);
- Practicarea unui domeniu al artei în temeiul unei pregătiri speciale (61,43%).

Prin ce modalități se impune școlarizarea în domeniul artistic profesat de Dvs?

- Prin anumite efecte în plan stilistic (37,18%);
- Este un izvor nesecat de cunoștințe artistice (41,93%);
- Impune un anumit sistem în instruire (24,16%);
- Este o mișcare artistică fundamentată teoretic și care grupează în jur numeroși adepți (21,18%);
- Este unica sursă de învățatură și experiență (67,53%);
- Viitorul culturii populare este în școlarizare (64,15%).

Apreciați efectul școlarizării artistice asupra familiei ?

- Este decisivă (81,23%);
- Ajută la menținerea statutului-model (63,21%);
- O împovărează (17,34%);
- Îndoctrinează (21,82%);
- O îndepărtează de matca pură a folclorului (47,11%);
- Nu o influențează (8,29%).

Din chestionarul-interviu realizat cu concursul factorilor de răspundere din organele de administrație publică locală, reținem în acest articol doar răspunsurile la o singură întrebare, altele necesitând spațiu

mai larg: *cum apreciați activitatea formației artistice a familiei respective în localitatea dvs.?* Opțiunile primărilor expuse selectiv ne îndeamnă să credem într-un viitor mai bun al familiei ca vatră a spiritualității românești:

- Sînt oameni gospodari, consăteni de treabă, săritori la nevoie, glumeți, veseli, prietenoși la muncă și la petreceri;
- Cunosc tradițiile neamului nostru, obiceiurile satului, cîntecul și jocul, meșteșugurile;
- Satul se mîndrește cu asemenea familii, considerîndu-le drept marcă a identității, păstrătoare de cultură, moralitate, credință;
- Își manifestă talentul de fiecare dată cînd au prilejul pe scena satului;
- Îmbină armonios tradiția și inovația în creație;
- Valorizează forme și tehnici preluate de la părinți;
- Reprezintă specificul local al artei naționale.

FAMILY GROUPS - tradition and development.

Sociologic approach

Summary

During the 20th century many new directions appeared in the evolution of different scientific disciplines. These directions also impose new methods of work, new filiation reports. The interdisciplinary research offers new possibilities of turning ot good account of the information from related spheres this certain method allows us through ethnologie, sociologie, folk, ethnographic, deomographic, historie, lingvistic etc. point of view to investigate deepu a less examined domain - family groups wich generate and keep the popular art spirit. The big typologic variety of family creation is a proof of ethnic virtue and of the cultural dowry wich the romanian village brings to us during centuries with the help of ale generations, a dowry which includes an worthy national patrimony wich also played an exceptional role in our social an historic existence.

A sociologie investigation made by the author through 330 eciliped families from 19 founded in Moldova, allowe us to conclude that modern family, sa nucleus of society, simultaneous with its economic functions, became a fit in medium of achievement of creativity abilities of personality, of contacts and changes of art values with cultural popular funds, assuaring a non-stop proces of researches and innovations. The sociologie enquiry approaches the issue wich deal with traditions and genuine popular culture, repertoire as a identity mark, propagation of art dawry to young generations, other different aspects fo creativity in families equipped with artistic grace.